

Amerikkalaista fennougristiikkaa

American Studies in Uralic Linguistics. Indiana University Publications. Uralic and Altaic Series, Vol. 1. Bloomington, 1960.

Indianan yliopisto, Yhdysvalloissa harjoitetun suomalais-ugrilaisen kielen-tutkimuksen keskus, on julkaissut Uralic and Altaic Series -sarjansa ensimmäisenä osana 356-sivuisen rotaprint-menettel-mällä painetun niteen American Studies in Uralic Linguistics, joka nimestään huolimatta sisältää yksinomaan suoma-lais-ugrilaista tutkimusta. Uuden sarjan herättämää mielenkiintoa on tässä ta-pauksessa omiaan lisäämään teoksen kotipaikka, poikkeaahan amerikkalainen kielitiede menetelmässään huomattavasti meikäläisestä. Useimmat tutkimuksista ovatkin synkronisia luonteeltaan, mutta historiallisella kielentutkimuksellakin on vankka sija. Sitä edustavat nimenomaan Euroopasta siirtyneet tutkijat.

Teoksen kahdestatoista monografiasta laajin on Alo Raunin tutkimus »kuin»-käsitteen ilmaisemisesta sgr. kielissä komparatiivin yhteydessä. Edustavan aineis-ton pohjalla kirjoittaja osoittaa, että tyy-pillistä kaikille kaasuksille ja postpositi-oille, joita tähän tarkoitukseen käyte-tään, on niiden erosijan luonne; omitui-nen poikkeus on unkarin adessiivi. Kon-junktoiden ja prepositioiden muutamiin sgr. kieliin rajoittuva käyttö on sekun-dääristä.¹

Robert Austerlitz kirjoittaa suomen kielen *u-* ja *is-*johtimista, joilla muodos-tetaan affektipitoisia tai alatyylisiin kuu-luvia sanoja. (*is-*johdinta on Ahti Ryt-könenkin monessa yhteydessä käsitelty.) Robert T. Harms erittelee suomen kie-len painon ja junktuurin suhteita. Ilse

Lehisteltä on perusteellinen tutkimus vi-ron kvantiteettiasteista.

Felix Oinas käsittelee ims. kielissä tavattavaa erikoislaatuista attribuutin ja pääsanan kongruenssia: pääsanana post-positiosyntyinen kaasuspäate liittyy vä-listä määräykseenkin. Hänen aineis-tonsa mukaan attribuutti voi kongruoida pääsanana kanssa, jonka sija on *ke-*komi-tatiivi (karj., veps.), *mö-*prolatiivi-komi-tatiivi (veps.), *lo-*periferaali eli läheisyy-den sija (karj.-aun., lyyd., veps.), *pä-*ero-sija (lyyd., veps.), *ka-*komitatiivi (vatj.). Että attribuutteihin saattaa liittyä post-positiopäate, kuvastaa kirjoittajan mu-kaan venäjän kielen vaikutusta. Mui-naisvenäjässä ja eräissä pohjois- ja etelä-venäläisissä murteissa voidaan nimittäin pääsanaan liittyvä prepositio toistaa määräyksenkin edellä, ja tämän ilmiön kirjoittaja katsoo läheisesti kuuluvan ims. kielten postpositiokaasusten kongruenssin yhteyteen: alkusysäys kongruenssin muodostumiseen olisi tullut venäjän kie-len taholta. — Selitys vaikuttaa liian kaukaa haetulta. Onhan sitä paitsi venä-jän kyseisen prepositiorakenteen ja ims. kielten kongruenssityypin välillä huo-mattava ero: venäjässä määräys ensi-sijaisesti seuraa apposition luonteisena pääsanaa, ims. kielissä on kysymys attri-buutisuhteesta. Kirjoittaja tähdentää erityisesti sitä, että tätä kongruenssia esiintyy nimenomaan itäisissä ims. kie-lissä, joissa venäjän kielen vaikutus on muutoinkin tuntuva; tässä tapauksessa merkityksellisempää lienee kuitenkin se,

¹ Suomen kielen Nakkilan ja Liperin ja esimerkeissä s. 169, Isonkyrön esimerkissä s. 179 ei ole kysymys komparatiivisesta partitiivista vaan elatiivista. S. 167 esimerkki ei ole Nuortijärven koltanlappia vaan kildinilappia, muoto ei ole partitiivi vaan genetiivi. LpE Hatfjell-dalenin esimerkklause s. 180 ei sisällä elatiivia. LpP Arjeplogin esimerkklauseessa s. 204 pronomini määrittää substantiivia *saddai*, pronominiattribuutti on (genetiivi- tai) mahdolli-sesti latiivimuotoinen.

että postpositiokaasuksia on runsaammin juuri näissä itäisissä kielissä. Kirjoittaja on ekskurssina liittännyt tutkielmaansa karjala-aunuksesta, lydistä ja vepsästä esimerkkejä appositiotapauksista, joissa appositio kongruoi postpositiopäätteisen pääsanan kanssa. Tämän kongruenssin venäläisperäisyydestä ei hänen mukaansa ole epäilystä.

Tšeremissin tutkimus on Indianan yliopistossa erikoisasemassa. Tämänkin nitteen tutkimuksista viisi käsittelee tšeremissisiä. Thomas A. Sebeok esittää Pallaksen tšeremissinkielisen sanaluettelon ja lajittelee siitä löytyvät johtimet, taiputusainekset, ensi tavun vokaalien ja sananalkuisten konsonanttien vaihtelusuhteet sekä painotustyytit. Valdis J. Zeps tarkastelee täysvokaalien ~ redukoituneiden vokaalien, affrikaattojen ja sibilanttien edustusta tšeremissin murteissa ja osoittaa, että tyyppien jakautuminen ei anna tukea perinteelliselle ryhmitykselle itä- ja länsimurteisiin. Elaine K. Ristinen esittää kehittämänsä itä-tšeremissin transskriptiojärjestelmän.

Frances Ingemann kuvaa tšeremissin eräiden taiputusaineksien yhteydessä ilmeneviä äännevaihteluita; on kysymys allomorfeista. Eeva K. Minn kirjoittaa tšeremissin ns. menneen ajan tempukista. (Sama tutkimus on lyhennettynä ilmestynyt Sananjalka I:ssä.) Hän osoittaa, että vain I mennyt aika (Wichmannin Imperfectum praeteriti) on varsinaisen menneen ajan tempus, II mennyt aika (Wichmannin Perfectum praesentis), verbaalinominin ja 'olla'-verbin sulautuma, ilmoittaa alkuaan tilaa, tilannetta; sitä yksinomaan käytetään epäsuorassa kerronnassa. (Erityinen narratiivihan on eräissä muissakin suomalais-ugrilaisissa ja samoin turkkilaisissa kielissä.)

Unkarin kieltä koskettelevia tutkimuksia on kaksi, John Lotzin erinomaisen selkeä kuvaus unkarin imperatiivista, sen muodostamisesta puhekielessä ja toisaalta kirjakielessä, sekä Nicholas Poppen kiintoisa kirjoitus unkarin altaillaisista lainasanoista.

RAIJA JOKINEN